

Coccidiose, verklikker van het management

De veroorzaker van coccidiose komt op heel veel bedrijven voor, maar lang niet elk bedrijf heeft er problemen door. Waarin zit het verschil? We hebben de vraag voorgelegd aan drie rundveedierenartsen en een kalveropfokdeskundige.

MARJAN LENEMAN

Coccidiose geeft ernstige besmettelijke diarree bij kalveren en maakt de dieren dusdanig ziek dat ze een groeiachterstand van circa twee maanden op kunnen lopen. In enkele gevallen treedt sterfte op. Het is een infectieziekte die wordt veroorzaakt door de eencellige parasiet *Eimeria*. *Eimeria* vermenigvuldigt zich in het darmkanaal van het kalf tot hele grote aantallen en kan bijzonder goed in de omgeving overleven. Dit betekent dat de infectiedruk zeer hoog op kan lopen en lang kan blijven bestaan. De andere kant van het verhaal is de afweer van het dier. Bij jonge dieren is het afweersysteem nog niet volledig gerijpt, wat ze bevattelijker voor infecties maakt. Stress zorgt voor een tegenwerking in de afweer, dus als een jong dier veel stress heeft, zet dat de deur open voor ziekten. Op bedrijven waar de hoge infectiedruk van de parasieten en de lage afweer van de kalveren samenkomen, is coccidiose te verwachten.

Op welke bedrijven

De rundveedierenartsen Jaap Brand (DGC Boven Veluwe), Niels Groot Nibbelink (VC

Someren) en Carla Korsten (Gelre Dierenartsen) zien in hun praktijk regelmatig coccidiose en ongeveer even vaak op grote moderne als op de wat kleinere oudere bedrijven. Individuele gevallen zien ze op ongeveer de helft van de bedrijven en naar schatting is het voor 10 procent van de bedrijven een bedrijfsprobleem. Herbert Bouwers (directeur Alpuro Breeding en ervaren kalveropfokspecialist) doet eenzelfde schatting van 10 procent per jaar. Het type bedrijf en volgens Bouwers ook het type management voorspelt niet of coccidiose een probleem wordt. "Je ziet bedrijven die tot in de puntjes verzorgd zijn die het hebben en bedrijven waar het allemaal wat minder nauw genomen wordt die het niet hebben." De vier zijn het eens dat huisvesting, voeding en dagelijks management een bepalende invloed hebben.

Huisvesting

Huisvesting speelt een belangrijke eerste rol. Diergezondheid begint namelijk al bij het bouwen van de stal. "Omdat je een stal niet zonder bank bouwt en de melkkoeien het geld terugverdienen, wordt er vaak met het jongvee te weinig rekening gehouden. Daar is dan simpelweg geen financiële ruimte meer voor", zegt Korsten. "Je ziet in dat geval vaak een te hoge bezetting en veel groepswisselingen bij de kalveren. Terwijl je kleine stabiele groepen zou willen die je via een all-in-all-out doorschuift." De anderen beamen het. Groot Nibbelink: "

Met het telkens kalveren in en uit een groep plaatsen, krijg je te veel stressmomenten na elkaar. Dat op zich kan al zorgen dat coccidiose de kop opsteekt, want de *Eimeria*-sporen zijn op vrijwel elk bedrijf aanwezig. Voeg daarbij dat de oudere kalveren in de groep al *Eimeria* uitscheiden en het hok overbezet is. Bovendien wordt een hok bij continu doorschuiven van dieren minder vaak ontsmet. Alles bij elkaar kan zo'n hok met heel grote aantallen sporen besmet zijn. Als je daar een kalf inbrengt,

Managementmaatregelen

- De kalfjes onmiddellijk na de geboorte naar de voorkant van de koe brengen.
- Direct voldoende biest geven.
- De eerste drie weken individueel huisvesten.
- Daarna in groepjes van maximaal vijf in een schoon en droog hok houden.
- Als groepje bij elkaar laten en all-in-all-out toepassen.
- Pas op 4 maanden doorschuiven naar de roosters.
- Geleidelijk schoon, droog en fris ruwvoer en een kalverbrok geven.
- Voorkomen dat ruwvoer in hok besmet raakt en gegeten kan worden.
- Bij verdenking niet wachten tot rest ook diarree heeft.

Huisvesting speelt een belangrijke rol in de preventie: de voorkeur heeft kleine stabiele groepen die je via een all-in-all-out doorschuift.

FOTO: TWAN WIERMANS

dat nog geen afweer tegen Eimeria heeft en gestrest is, kun je problemen verwachten.” Korsten pleit ervoor de kalveren lang op stro te houden en pas over te zetten naar de roosters vanaf vier maanden en niet al bij het spenen op twee maanden. “Het afweersysteem is dan veel beter ontwikkeld en ze kunnen de kou aan.” Brand heeft ook witvleesbedrijven in zijn praktijk waar de kalveren individueel gehuisvest zijn en coccidiose niet een koppelziekte wordt. Hij concludeert daaruit dat huisvesting ook gezien moet worden als een afscheiding, waarmee je drempels opwerpt voor ziektekiemen. “Er worden moderne stallen met een stressvrije afkalflijn gebouwd, waarbij het kalf in een grote ruimte met stro bij de moeder blijft. Dat is voor veel dingen goed, maar om opname van Eimeria door het kalf te voorkomen, zou het beter zijn het kalf direct van de moeder te scheiden en alleen contact met de voorkant van de moeder toe te staan. Het is geen kwestie van een enkele oplossing voor alle proble-

men. Het is belangrijk om te begrijpen wat er gebeurt op het niveau van infectie en afweer. Als de huisvesting een vast gegeven is, maar je begrijpt hoe het op je bedrijf zit met de infectiedruk en vatbaarheid van de dieren, dan kun je je management daar naar richten.”

Rantsoen

Abrupte rantsoenwisselingen hebben effect op de afweer in de darm en daarmee op de

‘Vanaf 4 maanden op roosters’

vatbaarheid van de kalveren. “Vloeiende voerovergangen zijn heel belangrijk voor het voorkomen van coccidiose.”, aldus Groot Nibbelink en Korsten. Groot Nibbelink vindt bovendien dat de individuele opname aandacht verdient. “Ook als je het

rantsoen precies berekent, moet je nog altijd in de gaten houden wat elk dier afzonderlijk werkelijk binnenkrijgt. Als er een kalf is dat telkens te weinig krijgt, kan de afweer van dat ene dier te laag worden, waardoor het coccidiose krijgt en de rest kan aansteken.” Bouwers komt nog regelmatig tegen dat kalveren niet het juiste ruwvoer of een A-brok gevoerd krijgen. “Het is makkelijk en het scheelt een voerovergang, maar kalveren hebben toch echt geschikt ruwvoer en een kalverbrok nodig.” De anderen zijn het met hem eens. “Als we dunne donkerbruine diarree in een koppel zien, denken we eerst aan voedingsdiarree en controleren we het rantsoen, daarna zoomen we in op coccidiose”, vervolgt Bouwers. Coccidiostatica door het voer zijn niet meer toegestaan. Er zijn producten met etherische oliën voor in de plaats gekomen. Bouwers bedrijf Alpuro Breeding levert het in Nederland aan een honderdtal bedrijven met een coccidioseprobleem en zegt: “Bij ruim tachtig bedrijven zijn de problemen met twee maanden verdwenen.” De verklaring voor de werking, die door voerfabrikanten zelf gegeven wordt, is dat de etherische oliën de darmafweer versterken en de parasiet belemmeren te delen. Dit is door onafhankelijk onderzoek nog niet bevestigd.

De mat van betonijzer voorkomt dat kalveren het ruwvoer het hok inslepen en zo besmeuren met mest.

FOTO: GEESJE ROTGERS

Dagelijks management

Er zijn bedrijven waar de huisvesting suboptimaal is en het rantsoen niet helemaal klopt en die toch geen coccidiose hebben. “Bij deze veehouders zien we een goed hygiënebesef”, zegt Brand. “Ze weten de infectiedruk laag te houden door de schone en vuile werklijnen niet te laten kruisen en ze houden dieren van verschillende infectiegevoeligheid gescheiden, desnoods met een provisorische oplossing.” Korsten, Bouwers en Groot Nibbelink onderschrijven het belang van zo weinig mogelijk blootstellen, zodat de infectiedruk zich niet opbouwt. Bouwers concludeert: “Een veehouder heeft veel te managen, niet alleen de dieren, maar ook zaken als arbeid, financiering en techniek. Als het dier de eerste plaats in de managementbeslissingen verliest, gaat de veehouder achter de problemen aan lopen.” §

